

יומא ח

משה שווערד

1. עוד עיין במראה מקומות בסוף דף ז:

שלא יסיח דעתו ממנו

2. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילין סימן מד

כל זמן שהתפילין בראשו או בזרועו, אסור לישן בהם אפילו שינת עראי, אלא אם הניח עליהם סודר ולא היתה עמו אשה, ישן בהם שינת עראי. ...

3. משנה ברורה סימן מד

(ג) ישן בהם - ולא חשיב היסח הדעת אלא כשהוא עומד בשחוק וקלות ראש [ג] אבל כשהוא עוסק במלאכתו ואומנתו ואין דעתו עליהן ממש אין זה נקרא היסח הדעת [ד] אם לא שמטריד דעתו כ"כ לצרכי הגוף עד שלבבו פונה מי"ש מחמת טרדתו] וכן כשהוא ישן שוכח הבלי העולם. ומ"מ מצוה מן המובחר שיהא דעתו תמיד על התפילין ושלא יסיח דעתו מהן למשוך ולהרהר במחשבות רעות שמטעם זה חייב למשמש כל שעה שלא יסיח דעתו מהן [ב"ה] זולת בשעת התפלה והלימוד א"צ ליתן דעתו בהתפילין:

4. תוספות מסכת יומא דף ח עמוד א

ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת - תימה לי ליפרך מה לציץ שכן השם הוא בגלוי תאמר בתפילין שהן מחופין עור ואין לתרץ דה"נ כתיב ש-די בתפילין בקמטין חדא דאין זה כתב גמור דדוקא שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני אבל ד' י' לא ועוד בציץ איכא שם המיוחד בן ד' אותיות דחמיר טפי ונ"ל דאינו ק"ו גמור דאורייתא אלא מדרבנן וה"ק נהי נמי דאיכא חומרא טפי בציץ כדמפרש מ"מ כיון דאיכא בתפילין צד חשיבות זה טפי שיש בהן אזכרות הרבה סברא הוא שמן הדין יש לחכמים לתקן למשמש בהן כל שעה.

5. תוספות ישנים מסכת יומא דף ח עמוד א

תפילין שיש בהן אזכרות הרבה. וא"ת למה לי טעמא דלא ישן בהן שמא יפיה בהן בשבת פ' במה טומנין (דף מט. ע"ש א) תיפוק ליה משום היסח הדעת דהכא [1] וי"ל דהיינו נמי טעמא דהיסח הדעת דהכא [2] אי נמי אומר הר"ר אלהנן דטעמא דהיסח הדעת לא שייך אלא כשהוא ניעור:

קל וחומר מציץ

6. הערות הגר"ש אלישיב מסכת יומא דף ז עמוד ב

שם. וי"ל דלמסקנא כיון שפוסקים דטומאה דחוויה היא, א"כ לא ילפינן תמיד לשלא יסיח דעתו, א"כ איך פוסקים שאסור להסיח דעת מתפילין הא אין ק"ו מציץ, וי"ל דגם למ"ד הותרה כבר כתבו התוס' ד"ה ומה ציץ, שאינו ק"ו אלא מדרבנן.

7. שפת אמת ספר במדבר - פרשת נשא - שנת [תרנ"ג]

מה ציץ שאין בו רק אזכרה אחת אמרה תורה תמיד שלא יסיח דעתו תפילין על אחת כו"כ כו'. היינו שהתפילין מסייעין לאדם לברר הדעת שלא יסיח דעתו. ויתכן לרמוז כן באמרם על מצחו תמיד וכי לא בעי מינם ומעיל לביה"כ אלא תמיד שלא יסיח דעתו. ולכאורה אין מובן אכתי מה תמיד. רק הפי' שהציץ עשה בו רושם שיהי' תקון הדעת שלו שלא יסיח דעתו וכמו כן הרשימה של התפילין בכל איש ישראל בעצם המוח ולב. ודו"ק:

8. תידושי הריטב"א מסכת יומא דף ח עמוד א

תפילין שיש בהם אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה. פי' דאע"ג דלקדושה ולמילי אחרוני ציץ חמור שאינו אלא בכהן גדול ובמקדש, אפילו הכי לענין שמירת היסח הדעת שהזכרה שבו גורם אותה, תפילין חמורין שיש בהן כמה אזכרות.

לקבוע לו מקום הוא דאתא

9. תידושי הריטב"א מסכת יומא דף ח עמוד א

לקבוע לו מקום הוא דאתא. [1] פירשו בתוספות שמקום הציץ אינו על המצח ממש, דאם כן מאי האי דאמרינן התם (זבחים י"ט א') מקום היה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין, דהא מקום תפילין במקום שער הוא, מקום שמוחו של תינוק רופס, [2] אלא ודאי על מצחו היינו במקום שער בתחלת הראש וכדמתרגם אונקלוס על בית עינוהי, וכדאמרינן התם (קדושין ס"ו א') הקים להם בציץ שבין עיניו, דהיינו במקום שער כדכתיב בתפילין בין עיניכם.

10. ספר מהדש דוד - קדשים - סימן לו

אמרינן בזבחים (י"ט.). תנא שיערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם היה מניח תפילין וכתב רש"י ז"ל בין ציץ שעל מצחו למצנפת שבגובה ראשו ע"ש היינו שהציץ היה למטה על מצחו והמצנפת למעלה בגובה ראשו אך הרמב"ם ז"ל כתב בפ"י מהל' כלי המקדש ה"ג ואח"כ צונף במצנפת וקושר הציץ למעלה מן המצנפת ושיערו היה נראה בין ציץ למצנפת ושם היה מניח תפילין כו' עכ"ל היינו שהציץ היה למעלה מן המצנפת ולפ"ז לא היה הציץ על המצח וכן ס"ל להריב"א בתוס' סוכה (ה' ע"א) ד"ה ואל שהיה הציץ מונח בגובה של ראש ולא על מצחו אך יש לעיין מנ"ל להרמב"ם ז"ל דהציץ היה למעלה מן המצנפת ונראה משום דאמרינן דבין ציץ למצנפת היה מניח תפילין ואם היה הציץ למטה והמצנפת למעלה איך היה יכול למשמש בתפילין הא אין כ"ג מגביה ידיו למעלה מן הציץ כדאמרינן בפ' בתרא דתמיד (ל"ג ע"ב) ואם אינו ממשמש בתפילין איכא היסח הדעת כדאמרינן ביומא (ז' ע"ב) ואם לא אפשר לא היה לו להניח כלל משום היסח הדעת ...

11. שו"ת שואל ומשיב מהדורה קמא חלק ב סימן עה

ומה דאמרו שיערו ה' נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין היינו לא שהיה אז מניח תפילין רק שבין ציץ למצנפת היה שם מקום שמניח בו תפילין ולכך הציץ והמצנפת לא ה' חוצצין בעד תפלה של ראש. ובוזה מיושב היטב מה דקשה לי טובא איך היה אפשר שהכה"ג = שהכהן הגדול = יניח תפילין של ראש בין ציץ למצנפת והא תפילין אסור בהס"ד ולמדו ק"ו מציץ דאסור בהס"ד כמבואר ביומא דף ז' והרי מבואר בראב"ד פ"ז מפרה ה"ג דהמילוי לשני בני אדם נפסל בשביל היסח הדעת שאין אדם יכול לכיון לשני דברים כאחד ע"ש וכיון שהיה צריך לכיון לשני דברים שאסורים בהיסח הדעת הציץ והתפילין הרי מסיח דעת מאחד מהם והוא קושיא נפלאה וע"כ דבאמת לא היה מניח תפילין אז רק ששם היה המקום שראוי להניח תפילין ודו"ק היטב.

12. מהר"ץ חיות מסכת יומא דף ח עמוד א

גמרא ראוי למצח מרצה שאינו ראוי למצח אינו מרצה לאפוקי נשבר הציץ. נ"ב מכאן מוכח דין של ר' זירא דראוי לבילה אין בילה מעכבת. ושאינן ראוי לבילה בילה מעכבת. וכאן מוכח זאת מקרא דראוי למצח א"צ להיות על מצח. ובגשבר הציץ דא"ר למצח דלא הוי ראוי לבילה אינו מרצה:

ולרבי יהודה נשבר הציץ מנא ליה

13. תוספות הרא"ש מסכת יומא דף ח עמוד א

ור' יהודה נשבר הציץ מנא ליה. וא"ת כיון דר' יהודה ממעט כשאינו על מצחו כש"כ נשבר, וי"ל דאי לאו דידע נשבר הציץ מקרא אחריןא הוה מוקי קרא דעל מצח ונשא לנשבר הציץ.

14. תידושי הריטב"א מסכת יומא דף ח עמוד א

ולרבי יהודה האי סברא מנא ליה. תמיהא מילתא לרבי יהודה למה לי קרא דנשבר אינו מרצה, דהא אפילו תלי בסיכתא שראוי למצח אינו מרצה וכל שכן נשבר שאינו ראוי למצח, תירצו בתוספות דאי לית ליה לר' יהודה קרא למעוטי נשבר הציץ, לית ליה לאוקומי קרא דלעיל להיכא דתלי בסיכתא אלא להיכא דנשבר, דכל מאי דאפשר לאפשרי בריצוי מפשינן מכיון דכתיב תמיד לרצון.

מזין עליו כל שבעה מכל חטאות שהיו שם

15. משנה מסכת פרה פרק ג משנה א

שבעת ימים קודם לשרפת הפרה מפרישין כהן השורף את הפרה מביתו ללשכה שעל פני הבירה צפונה מזרחה ובית אבן היתה נקראת ומזין עליו כל ד' הימים מכל חטאות שהיו שם ר' יוסי אומר לא היו מזין עליו אלא בשלישי ובשביעי בלבד ר' חנינא סגן הכהנים אומר על הכהן השורף את הפרה מזין כל שבעת הימים ועל של יוה"כ לא היו מזין עליו אלא בשלישי ובשביעי בלבד:

16. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת פרה פרק ג

ומזין עליו כל שבעה מכל חטאות שהיו שם רוצה לומר אפר פרות אדומות שנעשו מימות משה עד אותו הזמן, לפי שהשארית הנשארת מכל אחת מוצנע ונשמר, ומזין עליו בכל יום מאפר פרה שאינו אפר פרה שהזו עליו ממנו ביום שלפניו.

17. תפארת ישראל - יכין מסכת פרה פרק ג

ז) שהיו שם. דמכל פרה שעשו מימות משה ואילך, הניחו שליש מאפרה בחיל שבהר הבית למשמרת [כשלהי פרקין], וקאמר הכא שבכל יום מז' ימי הפרשתו הזו עליו מכל אפר ואפר של כל הפרות שנעשו מאז מימי משרע"ה (א):

18. תפארת ישראל - בועז מסכת פרה פרק ג

(א) כך כתב הרמב"ם [פ"ב מפרה] וכך כ' גמ' רב"א. וזה דלא כהר"ש והר"ב שכתב שבכל יום הזו עליו מפרה אחרת. וק"ל על זה. וכי אפשר כן. והרי משנתנו אמרה שמזין עליו מכל החטאות שהיו שם. והרי לכ"ע רק ו' ימי הזאה היו. דביום ד' לפרישתו לא הוזה עליו [כיומא דה"ב]. ולכ"ע לקמן [מ"ה] היו שם יותר משש חטאות. והכי אמרינן לקמן לא מצאו משבע וכו'. וא"כ כיון שהיו צריכין להזות עליו מכל החטאות בו' ימי הפרישה א"כ הזאה דמהחטאות שהיו יתירות על ימי הפרישה מתי עבד להו. ויש לדחוק דהא דקאמר תנא דהזו עליו מכל החטאות לאו דוקא. אל+א ר"ל מכל הפרות האפשריים. בהו' ימים. הזו עליו. אבל לעולם הזו עליו בכל יום רק מפרה א'. והן אמת דממשנה ה' משמע קצת כפי' הר"ש והר"ב. דקאמר לא מצאו משבע וכו'. וק' אכתי שבע מאן דכר שמי' דנצטרך להזות משבע. אע"כ דסמיך אמאי דקאמר במשנתנו דמזין עליו כל ז' ימים מכל חטאות שהיו שם. והיינו כהר"ב דמזין עליו כל יום מפרה אחרת [אפ"ה כמו לעיל ל"ד ה"ג הכא]. אבל אעפ"כ אין בכל דקדוק זה כדאי לתרץ תמי' גדולה דק' לדברי הר"ב. דהרי כל הזאות הללו שמכל הפרות. הי' רק מחשש שאפילו יש מהן שלא נעשו בהכשר בדקדוק כתיקונא. אפ"ה לא ימלט שאחת מכל החטאות כתיקונה היתה בלי שום פגם. ואם כדברי רבותינו הנ"ל. מה הועילו חכמים בתקנתן. הרי לא הזו מכל א' רק הזאה א'. והרי הזאה א' בלי השנייה לא מהני כלום. ויש ליישב בדוחק:

• ע"ע מ"מ # 32 לקמן

רבי יוסי אומר אין מזין עליו אלא שלישי ושביעי בלבד

19. ספר איזהו מקומן

ד"ה ור' יוסי - דלא מחמרי בה אלא למעלה בעלמא דילפינן ממלואים - צ"ב דאי ילפינן ממלואים א"כ אינו מעלה בעלמא אלא מדאורייתא, ובעי הזאה כל ז' כדלעיל ריש דף ד., ויתכן דרש"י ס"ל כשיטת תוס' שם דאף הילפותא ממלואים אינה אלא אסמכתא בעלמא [וכ"כ השיח יצחק - עיי' בדבריו], ואכן זו קושית הגמ' "הזאה כלל למה לי" כדפירש"י בדיבור הבא דיוצרך להזות כל הז' ימים - עיי' בדברינו בסמוך. וראה עוד בהערה 369 לריטב"א, ובדברינו בגמ' ד"ה ר"י אומר.

ושו"מ שהמרומי שדה הגיה בדברי רש"י "אלא למעלה בעלמא או דילפינן ממלואים", כלומר דאי למדין מסיני הוי הזאה מעלה בעלמא, ואי ממלואים הוא מעיקר הדין, ואפ"ה סגי בהזאות ג' וד', עיי"ש.

אי סבר רבי יוסי היתר היא בעיבור הזאה כלל למה לי

20. גבורת ארי מסכת יומא דף ח עמוד א

אי סלקא דעתך סבר רבי יוסי הותרה הזאה כלל למה לי. קשה לי דלמא בעי הזאה משום שעיר החיצון הקרב ביום הכיפורים והוא נאכל לערב כדתנן בפרק י"א דמנחות (דף צ"ט) ואמרין לעיל היכא דאיכא שיריים לאכילה לכולי עלמא מהדרין אטרהה וכי תימא אם כן אמאי אין מזין עליו אלא ג' וז' לר' יוסי כיון דדחוייה היא אם כן הכי הוה ליה למימר תיבעי להזאה כל ז' ולא להקשות להיפוך הזאה כלל למה לי בשלמא מאילו של אהרן דאמר לעיל כיון דיחיד מהדרין לא קשה מידי דכבר עמדו התוס' עליה ות' דהא דמהדרין אטרהה באילו אינו אלא חומרא בעלמא דכיון דזמנו קבוע ליה כשל ציבור דמי לדחות שבת וטומאה ודוקא בטומאה ודאית מהדרין אבל מספיקא בהזאה ג' וז' סגי אבל מהא דשעיר החיצון שנאכל ודאי קשה דהא מדינא ראוי להדר בתר טהרה כדי לקיים בו מצות אכילה. ויש לומר דודאי הזאות הללו אינן אלא מעלה בעלמא וחומרא יתירא לחוש שמא נטמא במת תדע שהרי בכל קרבנות ציבור ויחיד דכל השנה לא חיישין לה הלכך לא עבדו מעלה לחוש אלא משום קרבנות דעיקר כפרה דיום הכיפורים תלויה בהן כגון פר ושעירים דיום הכיפורים שמרובה כפרתן ועוד שנכנסין לקודש קדשים אבל משום שעיר החיצון ואכילתו לא עבדו מעלה לחוש לספק טומאה דמאי אולמיה מכל הקרבנות ומכל מקום צריכין אנו לסברת התוס' גם כן דנהי דאהא שהקשו מאילו א"ל כדפירשתי גבי שעיר החיצון מכל מקום אכתי תקשה לך מפרו של אהרן דנכנס לפנים ועיקר הכפרה תלויה בו והשתא נימא דמשום ליתא דידיה בעי הזאה לפיכך אכתי צריך לומר כטעמם של התוספות:

בענין טבילה בזמנה מצוה

21. שפת אמת מסכת יומא דף ח עמוד א

בגמ' והכא בהא קמפלגי ר"מ סבר טבילה בזמנה מצוה, יש לתמוה מה שייכות טבילה בזמנה מצוה לכאן כיון שאין יודעין כלל אם נטמא, ודוקא כשיודעין שנטמא שייך לומר מצוה לטבול בזמנו בשביעי משא"כ כאן דאין מפרישין אותו אלא לצורך יוה"כ וגזיה"כ הוא להתחיל ז' ימים קודם, [אבל השתא אינו בחזקת טמא וכל ז' הימים הוא עובד בחזקת טהור] א"כ מה שייך זמן טבילה לכאן, ואולי י"ל טבילה בזמנה מצוה היינו דכשטובל בזמנו הטבילה עדיפא מכשהוא שלא בזמנה, לכן שפיר דמי גם כאן להדר שיטבול בזמנו לטהר עצמו לצורך יוה"כ כיון דהטבילה עדיפא בכך:

22. ערוך לנר על נדה דף כט/ב

בין ב"ש ובין ב"ה ס"ל טבילה בזמנה מצוה כדאמרין בסוגין אכן לא ראיתי טעם למה טבילה בזמנה מצוה דאין לומר דמצוה הוא לטהר עצמו ושלא להשאיר בטומאתו דז"א דרק ברגל חייב לטהר את עצמו כדאמרין בר"ה אבל בשאר ימות השנה מאי מצוה איכא ולכן רש"י בביצה (דף י"ח) במתניתן מטבילין הכל מלפני שנת כ' משום דחייב לטהר עצמו ברגל הרי שפשיטא לוי ג"כ שבלא"ה אין חוב והנלענ"ה שבכל הטומאות שהצריך הכתוב למנות ימים עד שיכול לטהר בזה אמרין שמידי שכלו הימים צריך לטבול שתי"ה הטבילה סמוך להימים שמנה להיות הטהרה כדכתיב שאף שבדיעבד אינו מעכב אם טבל אחר איוה ימים מכ"מ לא היו הטהרה כמו שאמרה התורה שיטמא כך מספר הימים ואח"כ יטהר ולכן סוף יומא שמיית שם ברייתא דחייבי טבילות טובלין דכרכן ביוה"כ **משום טבילה בזמנה מצוה לא מנה רק טומאות שתלוין בימים שהם הזב והזבה מצורע ומצורעת נדה ובוועל נדה וטמא מת שכולן צריכין למנות ימים עד שיטהרו ושייך בזה טבילה בזמנה דהיינו כשיגיע הזמן שגבלה התורה לטהרה** ואף שקשהיב התם ג"כ בעל קרי שאינו טמא רק עד הערב מכ"מ שייך בו טבילה בזמנה כמו שכ' רש"י שם מדכתוב והי' לפנות ערב ירחץ במים הרי שקבעה לו התורה העת שיטבול בו ביום לעת ערב **אבל בשאר טומאות נגיעה כגון טומאת נוגע בטמא מת או בזב ומצורע או טומאת שרץ ונבלה שאינם טמאים רק עד הערב בזה באמת לא שייך טבילה בזמנו שיכול להשהות בטומאתו עד הרגל** אמנם מטעם זה נ"ל שלא בלבד באדם שייך טבילה בזמנה מצוה אלא גם בכלים שנטמאו במת שצריכים הוי' ג' וז' כיון שגם בהם כתיב שצריכין מנין הימים וטבילה לכן מצוה שתי"ה הטבילה סמוך להמנין ומזה נראה להשיב על מה שכתב הפ"י בביצה (שם) וז"ל ואגב ראיתי להזכיר מ"ש המהרש"א ז"ל בסוגיא דשבת דכלים נמי טבילה בזמנה מצוה ולענ"ד במחילה מכבוד תורתו דליתא דדרשינן בספרא הובא ברש"י בפ' שמיני על פסוק תנור וכירים יותץ טמאים הם וטמאים יהיו לכם מלמד שאם רוצה להשהותן בטומאתן רשאי וא"כ משמע לכלים הטעונים טבילה שיכול להשהותן בטומאתן עכ"ל ולפי דברינו אין רא' מהספרא דבתנור שטומאת ערב היא לא שייך טבילה בזמנה גם באדם (ומה שהוצרך הכתוב להשמיענו שיכול להשהות בטומאה היינו שלא נטעה לפרש יותץ שיש מצוה בנתיצה כמו שפי' המורח"י ע"ש) אבל במקום שיש משום טבילה בזמנה מצוה באדם דהיינו שצריך למנות ימים לטהרתו שתי"ה הטבילה בסוף מנין הימים גם בכלים אמרין כן ולכן הדין עם מהרש"א:

23. שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן תכא

ד) אך למאן דאמר טבילה בזמנה מצוה על כרחך הטבילה מצוה בעצמ' [אפילו אינו נכנס למקדש או אוכל קדשים או הנדה תזקק לבעלה] דאי היא מתיר בעלמא לא שייך לכתחילה ודיעבד כמבואר בתוספות נדה (דף ס"ו ע"ב) שהקשו אמאי לא בעינן לכתחילה שגם הבית הסתרים יבא במים ותירצו דאין סברא גבי טבילה שלא הקפידה תורה אלא שיטהר האדם. ואין לומר דלכתחילה לבעי דכיון דבדיעבד טהור

לכתחילה נמי לא בעי ותעלה לו טבילה עד כאן לשונם. ואם כן אם לא הקפידה תורה שיטהר רק אם עושה דברים האסורים לו בימי טומאתו למה טבילה בזמנה מצוה אם אינו עושה רק אחר טבילה. הלא הוא טהור כשטובל שלא בזמנה כמו אם טובל בזמנה דכיון שהוא טהור לא שייך שהוא יותר טהור כשטובל בזמנה. כמו שאינו שייך שהוא יותר טהור כשהוא טובל גם בית הסתרים. **אלא ודאי מצוה**

הוא שיטהר. ועל כן מצוה שיטהר במקדש תיכף בזמנה. ואף אם עבר זמנה. מכל מקום הטבילה מצוה בעצם אף אם אינו עושה דברים האסורים בימי טומאתו. והא דספרי שהביא הרמב"ם בספר המצוות [מצוה ק"ט ועי' רמב"ם טומ"א פט"ז ה"י] דאם רוצה לעמוד בטומאתו רשאי על כרחין כמאן דאמר טבילה בזמנה לאו מצוה:

- משמע למאן דאמר טבילה בזמנה אינה מצוה, על כרחך הטבילה אינה מצוה בעצם, אלא מתיר

24. ספר איזהו מקומן

אולם מלשון הטור (יו"ד ריש סי' קל"ז) דקדק הב"י דכל שמתעכבות מלטבול רק מפני תקנת חכמים, כשמגיע הזמן שקבעו להן חכמים חשיב שפיר טבילה בזמנה ומצוה היא, וכן נקט המאירי בנדה דף ל.

ג] האידנא שהחמירו בנות ישראל דיושבות ז' נקיים כזבה על כל ראייה - כתבו התוס' בביצה יח: (ד"ס כל) דאפילו למ"ד טבילה בזמנה מצוה אין זה נקרא טבילה בזמנה ואינן טובלות בת"ב ויוהכ"פ, וכ"פ השו"ע (או"ח תקנ"ד. ח.).

25. קהלות יעקב יומא סימן כא

הטבילה ע"ש ואס"ד דאינו מצוה כלל למד"א טבילה בזמנה לאו מצוה א"כ אין לצרף והרי הרמב"ם ז"ל פוסק טבילה בזמנה לאו מצוה לפי מסקנת הלח"מ וכנ"ל וי"מ ודאי דמצרכין על הטבילה וכמבואר פ"א מצרכות ה"ו ואי לאו מצוה היא כלל אמאי מצרכין ואע"פ דקטעיד הכשר שזוהיה תורה לעשותה צעזיל טהרה אם ירצה להטביל מ"מ הא לא אשכחן שמצרכין על הגט והגירושין אע"פ דעציד הכשר היתר כמו שזוהיה תורה, ואע"פ דאשכחן דמצרכין על השחיטה אע"פ שאינה מצוה חייבית אלא עלה ודרך האו"ך להחזיר צאכילה הא מלשון הרמב"ם ז"ל ריש ה' שחיטה משמע דגם שחיטה מצוה היא ע"ש. ועיין צמחן במצוה שצחחילת ספר כו"ד מצוה קמ"ז ובהשגת הראב"ד ז"ל שם ובכ"מ ואכמ"ל.

ויתבאר לפ"ז דנתי דטבילה בזמנה לאו מצוה מ"מ עלם הטבילה והטהרה מצוה היא אלא שיכול להניחו למחר, ונראה דאי לזה דמבואר בפסחים ד"ז דמצרכין על

כורך עליו גמי וטובל

26. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף ח עמוד א

כורך עליו גמי. אמרינן בגמרא שבת דמיירי ברפוי דאי קושרו בחוזק הוי חציצה, ועוד אמרינן התם עוד דהוי גרמא במה שנחמק השם ומפרש הרשב"א דאי נחמק מיד בכניסתו הוי מחיקה בידים, ולא נחמק במשך הזמן ששוהה במים, וזה גרמא לזה מועיל הגמי שלא ימחק מיד בידים אלא רק אח"כ בגרמא, ולכן מצריכים רבנן גמי שאם מכסה בידו אפשר שישכח ויסיר ידו וימצא עומד ערום כנגד השם, ואם לא ימצא גבי יטבול למחרת כשימצא גמי שסוברים רבנן אין טבילה בזמנה מצוה, ור' יוסי סובר טבילה בזמנה מצוה, לכן לא יחזור אחר גמי אלא יטבול בזמנו ויכסה בידו.

27. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף ח עמוד א

שם. רש"י פי' דהגמי מועיל שלא ימחק השם משטף המים, וזה דלא כבגמרא בשבת, שאינו אלא לכסות השם. והנה הרדב"ז הקשה אים טובל הא הוי פסיק רישיה שימחק, ומתיר דאין האיסור מחיקת השם, אלא משום לא תעשון כן לה' אלוקים שהוא דוקא דרך השחתה ולא דרך טבילה. וקשה דבשבת אמרינן

דאינו מותר אלא בגרמא, והנה הרמ"א בתשובה ששאלו באחד שנשבע לגרש אשתו אם מותר להמשיך לחיות עם אשתו אף על פי שנשבע דניליף מסוטה דמוחים שם המגילה כדי להשכין שלום בין איש לאשתו, ימחה שמי על המים ה"נ יעבור על השבועה, ומביא מרב האי גאון דבסוטה אין איסור מחיקה כלל, דאין האיסור אלא דרך השחתה, וגבי דוד שדרש אחיתופל ק"ו מסוטה להטיל שם לתהום שלא ישטוף את העולם למד אחיתופל שאין זה דרך השחתה, א"כ הרדב"ז ורב האי לכ' דלא כהגמרא בשבת דאין ההיתר אלא משום גרמא. [ועי' מש"כ בהערות במסכת סוכה נ"ג ב].

והא קיימא לן דהזאה שבות ואינה דוחה את השבת

28. גבורת ארי מסכת יומא דף ח עמוד ב

הא קיימא לן הזאה שבות ואינו דוחה שבת. ק"ל הא אפשר להזות עליו בשבת בעזרה דהא קיימא לן אין שבות במקדש ואף על גב דסבירא ליה לרבי עקיבא לקמן דטהור שנפלה עליו הזאה דטימא אותו ואם כן אי אפשר להזות עליו בעזרה כדאמר לקמן דלרבי עקיבא האריך עבדי עבודה כיון דמוזין עליו ונטמא הא רבנן פליגי עליה דרבי עקיבא וסבירא ליה דעל הטהור נמי טהור ואיכא למימר דרבי מאיר כרבנן סבירא ליה ולמה דחיק אליביה לומר דז' מלבד שבת אפילו תימא בשבת נמי וכרבנן סבירא ליה ואפשר שפיר להזות עליו אפילו בשבת ובעזרה דאין שבות במקדש:

29. שפת אמת מסכת יומא דף ח עמוד ב

בגמ' הזאה שבות הוא, קשה הא אין שבות במקדש ועי' בס' אמרי צדופה, ואפשר כיון דהזאה זו היא רק חומרא בעלמא לא התירו אפי' שבות, אבל ז"א דהא הזאה דהוי שבות מסתמא היא משום דהוי כמתקן מנא א"כ ממ"נ אי באמת נטמא א"כ צריך הזאה ופשיטא דאין שבות במקדש ואי לא נטמא מה מתקן מנא הוי, אכן י"ל משום דמוזין עליו בכל יום א"כ אפי' נטמא לא הוצרך הזאה דהיום רק משום הזאה בזמנה מצוה אבל אינו לצורך המקדש [ואפי' למ"ד בפסחים (ס"ה ב) דשבות שא"צ נמי התירו היינו שאינו צורך עבודה אבל צורך המקדש הוי משא"כ כאן שאינו כלל צורך המקדש]...

30. מצפה איתן מסכת יומא דף ח עמוד ב

ולטעמין הזאה כל ז' מי איכא והא קי"ל דהזאה שבות וא"ד שבת. והקשה בשעה"מ הא קי"ל דאין שבות במקדש ומשמע דאפי' בהר הבית אמרינן הכי מדאמרינן בעירובין שבות דמקדש במדינה לא התירו הא במקדש אפי' בהר הבית התירו וא"כ הכא גבי כ"ג דכל ז' היה בלשכת פלהדרין א"ש במקדש. וי"ל דגבי הזאה בשבת איכא ב' שבותים אחד שמתקן גברא והב' דאיכא למגזר משום דרבה שמא יעביר ד"א ברה"ר כדאי' בפסחים (סט) וב' שבותים לא התירו במקדש:

31. אור שמח הלכות עבודת יום הכיפורים פרק א

[ד] ואם הל יום שבת בל' כו' דוחין את ההזיה. נ"ב. אבל במקדש אין להזות עליו, אף על גב דאין שבות במקדש מ"מ מי חטאת דמטמאין טומאה חמורה אין רשאים להכניס במקדש, דהוי כמכניס שרץ למקדש, וחיובין כרת או מלקות, ובפרט להתר"כ (ויקרא חובה יג, ג) דאף השורף פרה חייב על טומאת מקדש ואכמ"ל, ופשוט. [מהוספות].

32. גבורת ארי מסכת יומא דף ח עמוד ב

אלא מאי אית לך למימר ז' לבר משבת הכא נמי. ק"ל הא דתנן בפרק ג' דפרה ומזין עליו כל שבעה מכל חטאות שהיו שם ובתר הכי תנן לא מצאו מז' עושין משש מה' מד' מג' מב' ומאחת ומשמע דארישא קאי דמוזין עליו כל ז' ימי הפרישה מכל חטאות שהיו שם ואמר לא מצאו משבע להזות עליו כל יום מז' ימי הפרישה מאפר פרה אחרת עושין משש וכו' וכן משמע מפ' הרמב"ם שפירש שם לא מצאו משבע שב אל מה שאמר בתחלה ומזין עליו כל ז' ימים מכל חטאות שהיו שם ואמר שאם לא יודמן שהיה שם שארית אלא מפרה אחת ממנה יזה כל ז' ימים אמנם הכוונה שיהיה עליו מכל חטאות שהיו שם והיינו דתנן התם בסיפא הראשונה עשה משה והשניה עזרא וה' מעזרא ואילך לומר שהיו שם ז' פרות להזות בו ימי הפרישה כל יום מאחרת והשתא מז' לא משכחת לה לעולם בשלמא משש משכחת לה כשחל שבת בד' מימי הפרישה וכדאמר רבא בסמוך ונשארו ו' ימים להזאה אבל ז' האין משכחת לה לעולם כיון דאין ז' ימים בלא שבת שאין בו הזאה. ונראה לי מתוך קושיא זו ...

ללשכת פרהדרין

33. ספר בנייהו בן יהוידע על יומא דף ה/ב

קורין אותה לשכת פרהדרין. נראה לי בס"ד חלק התיבה לשתיים וקרי בה פר הדרין, והיינו נטרקון של פרוטה שהוא הממון והדרין רצונו לומר מחזרין על הממון ואין שמים לב על כשרות ויראת שמים. או הדרין לשון הידור שמהדרין הפרוטות ואין מהדרין יראת שמים:

34. תוספות הרא"ש מסכת יומא דף ח עמוד ב

היו קורין אותה לשכת בלוטי. לשון בלוטי עשירים כמו פרוסבול בולי [ובוטי].

35. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף ח עמוד ב

וכי לשכת פרהדרין היתה והלא לשכת בלוטי היתה. פי' פרהדרין פורסי כדאיתא בסמוך, והם אנשים הממונים על השערים ועל המדות שאינם חשובין כל כך, ובלוטי הם אנשים חכמים ושרים, וכן פרש"י בלוטי שרים, ובערוך פירש בלוטי חכמי העצה כדמתרגמינן החרש והמסגר, ומשום הכי פרכינן שלא היה לנו לכנות לשכה זו בשם פרהדרין אלא בשם בלוטי שהוא שם של חשיבות. הכי גרסינן והיא גירסת רש"י ז"ל ומחליפין אותה כל שנים עשר חדש. וה"פ כי אותם שהיו כהנים מפני ממון שנותנין, ולשם בעלמא, ולא לשם שמים, היו עושין בלשכה זו בנין שיהא נקרא על שמם.

ומחליפין אותה כל שנים עשר חודש כפרהדרין הללו

36. ספר איזהו מקומן

יש לעיין איך מותר לסתור הלשכה והאיכא לאו דלא תעשון כן' וכו' - יעוי' בחוקת היום דבספר דוכב מישרים ודברי יעקב הקשו כן, ותירצו דכיון שבונה בנין נאה מן הראשון אין איסור נתיצה דהוה כמו לצורך תיקון. ועי' בחוקת היום שרוצה לתלות זאת בלשונות הגמ' דריש ב"ב היאך נתן בבא בן בוטא עצה להורדוס לסתור ביהמ"ק ולבנותו מחדש, ועוד דן דאפשר שבלשכת פרהדרין לא שייך כלל איסור נתיצה, עי"ש.

ג. אולם הרש"ש מפרש ד'מחליפין אותה' קאי אכהונה גדולה. ובהגהות וציונים (מהדורת עוז וסלר) הביאו דיש גורסין 'מחליפין אותן' והיינו הכהנים הגדולים כפירוש הרש"ש. וכן משמעות דברי הרע"ב ריש מכילתין. ורש"י וריטב"א שלא פירשו כן נראה שדחקם לישנא דגרסי 'מחליפין אותה'.

37. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף ח עמוד ב

הכי גרסינן והיא גירסת רש"י ז"ל ומחליפין אותה כל שנים עשר חדש. וה"פ כי אותם שהיו כהנים מפני ממון שנותנין, ולשם בעלמא, ולא לשם שמים, היו עושין בלשכה זו בנין שיהא נקרא על שמם.

38. רש"י יומא דף ח/ב

מתוך שנותנין ממון לכהונה - מתוך שכהני בית שני היו עומדין על ידי ממון, שנותנין על כהונה גדולה למלכי בית חשמונאי:

39. תוספות הרא"ש מסכת יומא דף ח עמוד ב

שנותנים עליה ממון לכהונה. פרש"י שנותנים ממון למלכי חשמונאי, ולא נהירא שהן עצמן היו כהנים גדולים, אלא למלכי הורדוס היו עושין כן. והא דאמר לקמן תרקבא דדינרי עיילא ליה מרתא בת ביתוס לינאי מלכא, אין זה אותו של בית חשמונאי שהוא עצמו היה כהן גדול כדאיתא בקידושין פ' האומר, אלא מבני הורדוס היה, והא דקאמר שנותנים עליו ממון לכהונה היינו לצורך כהונה.

40. תוספות ישנים מסכת יומא דף ח עמוד ב

שנותנין עליה ממון לכהונה. שנותנין ממון למלכות בית חשמונאי וכו' כך פי' בקונטרס ואין נראה שהרי הן עצמן היו כהנים גדולים אלא למלכי בית* דוד היה והא דאמרינן לקמן (דף יח א) תרקבא דדינרי עיילא ליה מרתא בת בייתוס לינאי מלכא אין זה אותו של בית חשמונאי דקדושין פ' האומר (דף סו א) אלא אחר היה ולשון דכהונה דקאמר לצורך כהונה קאמר:

41. רש"י יומא דף ח/ב

מחליפין אותה כל שנים עשר חדש - כלומר שרשעים היו, ולא היו מוציאים שנתן, ומעמידים אחר תחתיו, וכל כהן המתחדש בה סותר אותה ובונה בנין נאה מן הראשון, שתהא קרויה על שמו, ונמצא מתחלפת כל שנה ושנה:

לא חייבו אותן חכמים להפריש אלא תרומת מעשר וחלה

42. הערות-רב אלישיב

ולענין מע"ש מבואר בשמעתין שפטרורו מלהעלותו לירושלים, ויש ב' דעות בתוס'
הרא"ש אם חייבוהו עכ"פ להפריש המע"ש, ולדרך הראשון בתוס' הרא"ש צריך
להפריש גם מע"ש ורק הקילו עליו שלא להעלותו לירושלים. ומשום דלענין איסור
מיתה ביד"ש לא רצו לסמוך על רוב ע"ה מעשרין הן ולכך הצריכוהו להפריש, ורק
לענין מצוות אכילה בירושלים שאין בזה אלא איסור לאו של לא תוכל לאכול בשעריך
בזה הקילו על הנחתומין שאין צריכין להעלותן ולאוכלן בירושלים והוי דומיא דאתרוג
של דמאי דכשר והוי שלכם דכתב הרמב"ן שהרי מאכילין את העניים דמאי. והא
דקאמר בסמוך נפרשיה ונסקיה לאו דזוקא נפרשיה אלא מנסקיה פריך.

ודרך שניה בתוס' הרא"ש דאיי"צ אפילו לקרות שם מע"ש ומשום דלאו אורחא
דמילתא הוא שיקרא עליו שם מע"ש ויאכלנו חוץ לירושלים הילכך אפילו בענין דאיכא
מיתה סמכו על רוב ע"ה מעשרין הן.

ובפירוש"י ד"ה הנחתומין (בסוף הריבור) מבואר כהפירוש השני בתוס' הרא"ש
שאין צריך אפילו להפריש את המע"ש וכן משמע מפירוש"י (דף טו.) בד"ה נפרשו
ונסקו.

ועכ"פ מבואר בתורא"ש דמה דהקילו בנחתומין היינו שיכולין למכרן אח"כ
לאחרים והלוקחין מהם אוכלין אותם כמות שהן [בלי לפרות ובלי להפריש מע"ש].
אך דעת הרמב"ם ד"ל דלעולם לא התירו בנחתומין שום איסור אכילה של טבל או
של מע"ש, וכל מה שהקילו על הנחתומין הוא לענין זה שאין מוטל עליהם החיוב של
המע"ש, ואף שהם חברים דקיי"ל שאסור למכור בלא מעשר הכא הקילו אבל לעולם
צריכין אלו שלקחו מהם להפריש המע"ש.

(ב) והנה בפירות שטבולין למעשר עני [והפרישו מהם שאר תרומות ומעשרות]
פליגי רבנן ור"א אם יש בזה איסור טבל וקיי"ל כרבנן דאסור באכילה מדאורייתא. אך
נחלקו הראשונים אם יש בזה חיוב מיתה ביד"ש. דדעת הר"ן דאין בזה אלא איסור לאו.
ואילו התוס' ביכמות (פו.) בד"ה אי מהתם נסתפקו בזה אם יש בזה חיוב מיתה ביד"ש,
ובהגהות מהר"י לנדא לבעל הנוכ"י על התוס' שם מצייץ דאיתא במדרש איכה דיש בזה
חיוב מיתה ביד"ש. ומסתמא גם בטבל הטבול למע"ש תלוי במחלוקת הראשונים.

ומעתה בנידון התוס' הרא"ש הג"ל היה נראה דתלוי במחלוקת הראשונים הג"ל,
והיינו דלשיטה בתוס' ביכמות דיש מיתה ביד"ש על הטבול למעשר עני [או למע"ש]
א"כ בע"כ צריך לומר בשמעתין דהצריכוהו להפריש המע"ש דאם נאמר כפירוש השני
שבתוס' הרא"ש שלא הצריכוהו להפריש המע"ש א"כ יקשה מה תועלת יש במה
שמפריש התרומת מעשר, והרי ממנ"פ על הצד שהע"ה שמכרו לו היה מהמיעוט שאינם
מעשרין או נשאר כפירות אלו חיוב מיתה ביד"ש מצד שעדיין טבול למע"ש ומה
תועלת יש בהפרישת תרומת מעשר בלא שיפריש גם המע"ש, ורק לשיטת הר"ן הג"ל
דבטבול למעשר עני אין מיתה ביד"ש [ומסתמא היה בטבול למע"ש] או שי"ך לסבור

כפירוש השני בתוס' הרא"ש וכפירש"י בשמעתין דפטרו את הנחתומין גם מהפרשה ומ"מ יש תועלת בהפרשת התרומת מעשר, ולענין חומר מיתה ביד"ש חששו על המיעוט שאין מעשרין ולענין הפרשת מע"ש שאינו אלא ל"ת הקילו בנחתומין לסמוך על הרוב.

[אלא דהתוס' הרא"ש גופיה נקט בדרך השני דפטרו את הנחתומין מההפרשה של המע"ש הגם שיש בו מיתה ביד"ש, [בטבול למע"ש], ויש לתמה כנ"ל דא"כ מה תועלת יש בהפרשת התרומת מעשר והרי בלא"ה נשאר בו חומר מיתה ביד"ש.

וצ"ל דטבל הטבול גם לתרומה וגם למע"ש חמור יותר מטבל הטבול כך למע"ש. והגם דבשניהם יש חומר מיתה ביד"ש [לשיטה זו] מ"מ כשיש ב' סיבות להמיתה [ביד"ש חמור טפ"י].

43. קהלות יעקב | יומא סימן ג

אי הזוכה מדין המע"ה נחשב בעלים גמור בתורת ודאי

א) יומא ד"ח סעי' הנחתומין לא חייבו אותן חכמים להפריש אלא תרומת מעשר וחלה, בשלמא תרו"ג לא דחויא כו' מעשר ראשון ומ"ט נמי לא (חייבו ליתנם לכהנים, דדמאי ספק הוא וקיי"ל) הנהיגו מהצירו עליו הראי וכי' [הגאון בגמ' כאן הקשה נהי דמגד ההלכה דהמע"ה אין כאן איסור גזלת חלק עלוי מ"מ האך מועיל הפרשת ישראל את התרומת מעשר להוליאו מידו טבל לרצון דפליגי אדא"א בן גמלא בגיטין דל"א וסברי דאין רשות לצט"כ להפריש תרו"מ מן המעשר כיון דהמע"ר ללוי ואין אדם תורם מה שאינו שלו א"כ מאי הועילו החכמים בתקנתם שיפריש ישראל תרו"מ מן הדמאי והרי ממ"מ אם הטי"ה עישר מע"ר הרי א"ל עכשיו תרו"מ, ואם לא עישר מע"ר הרי לא מהני כלל מה שמפריש עכשיו תרו"מ כיון שהמע"ר אינו שלו ואכתי בטבול קאי. ותיקן הגמ' דכיון דהא דאינו יכול לתרום תרו"מ מהמע"ר (לרצון דאח"כ) דבר שצממון הוא דגרם לה משום שהוא ממונה דלוי אינו יכול לתרום דבר שאינו שלו וא"כ הכא דספיקא הוא ואין קיי"ל דהמע"ה שוב הו"ל צט"כ הזה צעלו של המע"ר כאלו הוא שלו בודאי ודין צעלים גמור עליו. כיון דמדינא שלו הוא עכ"ד ז"ל ומוכה מכהן דכל שזוכה צו מספק מדין המע"ה הוי הקדשו ותרומתו הקדש ודאי

והנה בספר אמרי צינה דיני יו"ט סי' כ"א מאות ד' ואילך האריך צענין אחרוג שאיכה צו מספק אי חשיב לכם ללאת צו בודאי וע"ש, ומלאתי להגרעק"א ז"ל בחוספי למשניות דמאי אות ו' שתפס צפשיפות דכה"ג חשיב לכם ע"ש היעב. ונראה דגם אם נאמר דענין המע"ה הוא שמספק א"א להוליא מידו אכל עכ"פ אינו נחשב צעלים ודאי מ"מ י"ל דשפיר חשיב לכם לענין אחרוג כיון שהיכולת וההיתר אכילה מיוחד לו (ועדיף מהפקר דההיתר אכילה אינו מיוחד לו אלא לכל מי שירצה ואכמ"ל) והוא לפי מה שפסק הרמב"ם ז"ל דיואלין צאתרוג של מע"ש צירושלים צדיעבד, אע"פ שפוסק שמעשר שני ממון גבוה וכמ"כ צטענו הכ"מ פ"א מצבורים ה"ד דפסק כ"י חייא דסגי בהיתר אכילה לענין לכם דאחרוג ע"ש באורך. ועי' בקה"י צ"מ סי' י"א.